

РАННІЙ МУЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ. ДОСВІД ЯПОНІЇ

Останніми роками в Україні дедалі більше зростає інтерес до мікропедагогіки як такої і до музичної зокрема. Досвід Японії в цій сфері унікальний. Перші школи, що працювали з дітьми до п'яти років, з'явилися в Японії ще в першій половині ХХ ст., а вже в 60-х роках методики, за якими вони працювали, з'явилися спершу у США, а потім і в Європі. Особливої популярності набули методики Шін'ічі Судзукі та Ген'ічі Кавакамі (школи Система музичної освіти Ямаха).

Нині в Україні вивчення японських методик раннього музичного виховання лише розпочинається, проте вже зараз в школах раннього розвитку застосовуються їх елементи.

Ключові слова: методики раннього розвитку дітей, музика, музичне виховання.

В последние годы в Украине все больше увеличивается интерес к микропедагогике как таковой и в частности к музыкальной. Опыт Японии в этой области уникален. Первые школы, работающие с детьми до пяти лет, были основаны в Японии еще в первой половине ХХ века, а уже в 60-х годах методики, по которым они работали, появились в США, а потом и в Европе. Особо популярными стали методики Синъити Судзукі и Генъити Кавакамі (школы Системы музыкального образования Ямаха).

На данный момент в Украине изучение японских методик раннего музыкального воспитания только начинается, несмотря на это в школах раннего развития их элементы применяются уже сейчас.

Ключевые слова: методики раннего развития детей, музыка, музыкальное воспитание.

Recently, the interest in early music education in Ukraine has increased. One of the leading roles in this area plays Japan. The first schools that were teaching children under 5 years were established in Japan in the early 20s of the ХХ century and in Europe schools that were introducing Japanese methodology appeared in the 60s. The most popular music education methods of such schools are methods of Sin'ichi Suzuki and Gen'ichi Kawakami (schools of The Yamaha Music Education System).

Nowadays, implementation of such music education methods has only began in Ukraine, but schools of early education already use the elements of these methods.

Key words: early learning methods, music, music education.

Проблема раннього розвитку дітей завжди була важливою, адже саме в цей час формується основа особистості дитини, розвивається її потенціал, творчі здібності. Важливу роль у духовному розвитку дитини відіграє музичне мистецтво.

Японія – одна з тих країн, де естетичному і, зокрема, музичному вихованню надається особливе значення. В сучасних японських концепціях раннього музично-естетичного

виховання переплелися впливи європейської музичної культури і традиційно японських підходів до виховання дітей, що забезпечило їм неповторність і самотність, а дівість деяких з методик привела до їх широкого розповсюдження не лише в Японії, але і в багатьох країнах світу.

Водночас, підходи до раннього музичного розвитку дитини, що могли б застосовуватись в сучасних умовах в Україні, зараз перебувають у процесі становлення. Можливо, досвід Японії міг би сприяти в цьому.

У цій статті розглядаються дві системи раннього музичного розвитку дітей, які набули найбільшої популярності і значного поширення. Йдеться про методику розвитку таланту С. Судзукі та методику, що використовується у школах Музичної фундації Ямаха (Yamaha Music Foundation), розроблену І. Каваками.

Методика Шін'ічі Судзукі була створена для навчання дітей у ранньому віці гри на скрипці. Проте не слід розглядати її у такому вузькому значенні. Очевидно, що на вибір музичного інструменту вплинуло те, що Судзукі був скрипалем, підтвердженням цього є той факт, що згодом методика охопила і інші музичні інструменти, зокрема, фортепіано, віолончель, флейту та ін. Більше того, теми, яких торкається автор методики у своїх роботах, виходять далеко за рамки суто музичного навчання. Скоріше, Судзукі-методика – це ціла філософсько-педагогічна система, метою якої є розвиток особистості дитини на основі любові і поваги. Тому крім вдосконалення виконавської майстерності важливе місце посідає формування таких якостей характеру людини, як терпіння, самоконтроль, здібності до концентрації і реакції.

Основою для методики Судзукі є переконання, що кожна дитина талановита і що талант можна розвинути, якщо зайнятися цим вчасно. Заняття в музичних школах за цією методикою розпочинаються у віці 2,5 – 3 років, проте музична підготовка повинна починатись вже від народження.

Тут на допомогу приходять метод «Материнської мови». Його суть полягає у тому, щоб наблизити спосіб музичного розвитку дитини до способу оволодіння рідною мовою. Для його реалізації необхідно створити таке навколишнє середовище, в якому дитина могла б звикати до музики так само, як до звуків материнського голосу, при чому важливу роль відіграє повторення одних і тих самих творів, а краще їх фрагментів. Це дає можливість краще запам'ятати, а згодом, коли дитина почне вчитись грі на інструменті, виконувати музику. Велику роль в успішності методу відіграє, також уміння батьків викликати ентузіазм у дитини, заохочувати її, створювати атмосферу радості при засвоєнні кожної нової навички [10].

Методом «Материнської мови» зумовлена і відмова від гри по нотах на першому етапі навчання гри на інструменті. Тут проводиться паралель з тим, що дитина спочатку вчиться розмовляти, а вже потім вивчає букви. В умовах традиційного музичного навчання дитині необхідно сполучати зовсім різні дії: роботу рук і читання нот, що починається вже після перших уроків, а це не дає їй можливості зосередитись ні на одному із завдань [1].

Цікавою особливістю методики С. Судзукі є те, що спочатку грати на інструменті вчать батьки, а вже потім діти. Як правило, для батьків проводиться близько 10 уроків (по 1 годині на тиждень), крім того, їх заохочують до участі в групових заняттях з дітьми (теж хоча б раз на тиждень). За цей час вони знайомляться з постановкою на інструменті,

вивчають початок твору, який згодом має грати їх дитина, а також мають змогу ближче познайомитись з методикою і вирішити, чи підходить тиме вона саме для їхньої дитини. Проте, основна ціль таких уроків – підготувати батьків до майбутніх домашніх занять з дитиною. Крім того, не варто забувати і про те, що гра мами може мотивувати дитину до занять музикою. Участь батьків у подальших заняттях – обов'язкова.

Варто згадати і те, що одна з вимог до вчителів у школах Судзукі полягає у тому, щоб вони самі були хорошими виконавцями, оскільки маленькі діти на уроках більше слухають гру вчителя, ніж те, що він говорить. Імітацію С. Судзукі розглядає не як обмеження, а як поглиблення внутрішнього досвіду дитини: «Я ціную індивідуальність кожної дитини, але коли вона наслідує кращих виконавців, її чутливість зростає до рівня сприйняття великих музикантів» [Сузуки Ш. 1994, 9].

Важливе місце у методиці розвитку таланту відводиться груповим заняттям. Їх особливістю є гра в унісон. Це можливо завдяки тому, що усі учні, які вчать по методиці Судзукі, вивчають однаковий музичний матеріал. Чергування і хороше планування індивідуальних і групових занять дозволяє більш успішно вирішувати багато професійних проблем.

Проте варто звернути увагу на те, що в методиці Судзукі не використовуються такі методи творчого музичного виховання, як імпровізація, композиція, достворення чи варіювання мелодії. Крім того, лише імітаційне навчання все ж не варто використовувати для роботи зі старшими дітьми, оскільки вони не вчать самостійному володінню музичною мовою. Ще одним недоліком є обмеженість репертуару, в якому повністю відсутня музика ХХ ст. [Сташевська І. О. 2004, 161].

Незважаючи на це, методика дуже популярна і особливо успішна для раннього музичного виховання. Сьогодні в симфонічних оркестрах Західної Європи і Америки багато провідних місць займають скрипалі, які розпочинали свою музичну освіту саме за методикою С. Судзукі. В 1990-х роках так звані школи-Судзукі з'явилися у Польщі, деякі книжки про цю методику видали в Росії. В Україні в школах раннього розвитку дітей використовуються лише елементи методики японського педагога.

Методика раннього музичного розвитку фірми Ямаха не менш популярна, ніж методика С. Судзукі. Нині за цією методикою працюють школи в 49 країнах світу, в тому числі і в Україні. Не так давно перші з них відкрились у Києві. Вони пропонують навчання за класами: акустичної і електрогітари, синтезатора, електробарабанів, електропіано та естрадного вокалу з 5 років, а з 3 років можна відвідувати загальний курс музики у підготовчих класах. Проте це далеко не повний перелік музичних інструментів, гри на яких навчаються діти за методикою Ямаха у світі. Крім того, тут зовсім не представлений курс для немовлят, хоча, наприклад, у Польщі навчання у переважній більшості шкіл Ямаха можна розпочати вже в 4-місячному віці.

Говорячи про методику Ямаха, необхідно згадати про її автора і засновника Музичної фундації Ямаха – Ген'їчі Кавакамі. У 1950 р. Г. Кавакамі став президентом фірми Ямаха, а згодом перетворив її з маленького японського підприємства, що виготовляло роялі, у великий індустріальний концерн, один з підрозділів якого займається випуском музичних інструментів широкого спектру. Це зумовило зацікавлення фірми Ямаха у розвитку мережі музичних шкіл, де діти з раннього віку могли б познайомитись з продукцією, а згодом і придбати її. Перша музична школа Ямаха з'явилась в Японії у 1954 році.

На початку існували лише класи для дітей від 3 до 5 років; зараз розпочати навчання в музичній школі такого типу можна у будь-якому віці. Система має розроблені програми як для немовлят, так і для дорослих [6].

Найбільш важливою особливістю методики фірми Ямаха є музичний розвиток дітей за допомогою музикування на електронних клавішних інструментах. Переваги використання таких інструментів полягають у наочності (візуальний контроль), відносній легкості їх освоєння, можливості, не заважаючи один одному, займатись на груповому занятті завдяки навушникам. Незважаючи на те, що спеціальний інструмент вибирається за бажанням дітей і батьків, навчання все ж розпочинається з оволодіння електронним клавішним інструментом [Сташевська І. О. 2004, 162].

Як і школа Судзукі, школа Ямаха спирається на твердження, що: кожна людина має музичні здібності, музика є однією з її основних потреб, а спілкування через музику сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості. В ранньому розвитку за методикою Ямаха широко використовуються ідеї методики Судзукі, зокрема імітаційний принцип, що спирається на метод «Материнської мови». Схожість цих шкіл проявляється ще і у тому, що частиною навчання є групові заняття на інструменті, а участь батьків у них є дуже бажаною. Заняття, в основному, проходять у групах від 10 до 15 чоловік.

Проте, на відміну від методики Судзукі, в школах Ямаха велике значення має вивчення нот на якомога більш ранніх етапах (як правило в 4 роки). Почуті уривки відразу записуються або проспівуються нотами і тільки потім виконуються на інструменті. Основною метою занять є розвиток у дитини здатності до власного самовираження. Величезна роль відводиться творчим завданням, таким як імпровізація і композиція.

Відповідно до специфіки звучання електронних інструментів, важливе місце у методі відведено сучасній музиці, проте в репертуар шкіл Ямаха також входять класичні твори минулого і сьогодення.

Надзвичайно високі результати дає школа у сфері розвитку слуху. Вже після чотирьох років навчання діти в змозі відтворити на інструменті один раз почуту чотиритактову розширену каденцію чи такої ж величини двоголосне поліфонічне речення.

Коли мова іде про недоліки методики фірми Ямаха, в основному увагу звертають на те, що основне навчання проходить за допомогою електронних клавішних інструментів, які переважно більшістю музичних педагогів взагалі не сприймаються, як повноцінні музичні інструменти. Це зв'язано з ненатуральністю, безжиттєвістю їх звучання, що не дає можливості дітям оволодіти усією палітрою звучання акустичних музичних інструментів [Сташевська І. О. 2004, 164]. Однак досвід довів, що методика дуже успішна для навчання на фортепіано. Так, Кіюко Танака стверджує, що: «Студенти фортепіанних факультетів консерваторій, що розпочинали своє навчання за методикою Ямаха, швидко засвоюють новий матеріал, вміють інструментувати і компонувати музику, а також імпровізувати...» [Танака Кіюко 2006, с. 168]. Крім того опора на творчі методи роботи з дітьми розвиває їхню фантазію, пробуджує бажання створювати щось нове.

Обидві розглянуті вище японські методики раннього музичного розвитку дітей зарекомендували себе, як ефективні і безперечно цікаві, що підтверджує більш ніж п'ятдесятирічний досвід їх використання у світі. В Україні їх впровадження лише розпочинається, і хотілось би вірити, що вже найближчим часом українські діти матимуть

можливість вчитися за цими методиками, а батьки зможуть вільно обирати, яка методика найбільше підходить їхнім дітям.

1. Методы Шиници Сузуки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ozcity.com.ua/library/> 2. Сташевская И.О. Особенности музыкального воспитания начинающих скрипачей по методике Судзуки // Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. — 2003. — №4(60). — С. 183–190. 3. Сташевська І. О. Музичне виховання дітей дошкільного віку в Німеччині (друга половина ХХ ст.) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / І. О. Сташевська; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. — Луганськ, 2004. — 234. 4. Сузуки Ш. Скрипач по методу Сузуки или Школа воспитания талантов / Шиници Сузуки, Вильям Стар ; Международная ассоциация деятелей эстетического воспитания, Лига музыкального образования. — К., 1994. — 47 с. 5. Танака К. Обучение сольфеджио в Японии / Киоко Танака, Сусуми Ямасита, Киотоми Ёсидзаки // Как преподавать сольфеджио в XXI веке. — М., 2006. — С. 163 – 173. 6. Anzis K. Yamaha Music education System: celebrating 50 years of grows / Kathy Anzis [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://findarticles.com/p/articles/mi_m2493/is_1_55/ai_n14874254/?tag=content;coll 7. Espie E. Suzuki Method / Estrella Espie [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://musiced.about.com/od/lessonplanes/tp/suzukimethod.htm> 8. Lerner P. Teaching and learning violin / Pauline Lerner [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://violinist.com/blog/laurie/200910/10595/> 9. Shuji I. The message from the President of Yamaha Music Foundation / Shuji Ito [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.yamaha-mf.or.jp/english/about/establishment.html> 10. Suzuki Method in Action [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uwsp.edu/suzuki/>

М. Курінна,

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ ЯПОНЬСЬКОГО ДИРИГЕНТА ОЗАВА СЕЙДЖІ

В статті розглядається становлення творчої особистості японського диригента Озава Сейдзі. Здійснено огляд симфонічного та оперного репертуару диригента. Досліджуються особливості будови архітектурного проекту Сейджі Озава Хол.

Ключові слова: диригент, Озава Сейджі, оперний репертуар, Сейджі Озава Хол, симфонічний репертуар

В статье рассматривается становление творческой личности японского дирижёра Озава Сейдзи. Рассмотрены симфонический и оперный репертуар дирижёра. Исследуются особенности строения архитектурного проекта Сейдзи Озава Холл.

Ключевые слова: дирижер, Озава Сейдзи, оперный репертуар, Сейдзи Озава Холл, симфонический репертуар